

Akademiet for yngre forskere

Akademiet for yngre forskere
Drammensveien 78
0271 Oslo
yngreforskere.no
post@yngreforskere.no

Det kongelige kunnskapsdepartementet
Postboks 8119
Dept 0032 Oslo
Postmottak@kd.dep.no

Oslo, 14. oktober 2022

Vedtatt i styret til AYF 14.oktober 2022

Høringssvar fra Akademiet for yngre forskere til forslag til endringer i UH-lov

Akademiet for yngre forskere (AYF) takker for anledningen til delta i høringen om grunnlag for endringer i UH-loven. På et overordnet plan er vi fornøyde med den nye UH-loven og ser at de fleste endringene er positive for sektoren og også yngre forskere. Likevel er det noen av endringsforslagene som kan skape større usikkerhet i sektoren og for yngre forskere spesielt. Dette har vi vektlagt i følgende høringssvar.

Dette høringssvaret referer i mange tilfeller til vårt høringssvar til «NOU 2020:3 – Ny lov om universiteter og høyskoler» fra juni 2020. Dette kan leses på [regjeringens nettsider](#).

Vi har valgt å besvare bestemte kapitler i høringsnotatet.

Kapittel 3 om midlertidige ansettelse

AYF støtter overordnet opp om Regjeringens mål om å stramme inn regelverket for bruk av midlertidige stillinger og at hovedregelen skal være faste ansettelse. Midlertidighet er en stor utfordring i academia og spesielt for unge forskere. Likevel mener vi at flere av departementets forslag kan ha utilsiktede konsekvenser som heller vil motarbeide enn å sikre det overordnede målet om å redusere midlertidigheten.

AYF mener at kapittelet i for stor grad har fokusert på stillinger som naturlig er av midlertidig karakter blant annet at de fleste ledere i sektoren sitter på åremål. Vi savner et mer helhetlig blikk på alle aspekter av hvordan midlertidighet er en stor utfordring, og da spesielt blant unge forskere.

Akademiet for yngre forskere

Varighet på ulike åremål for stillinger av ledende karakter

AYF mener dagens regelverk for åremål, og da spesielt når det gjelder i posisjoner av ledende karakter, fungerer godt. AYF mener at dekaner, instituttledere og tilsvarende stillinger bør hovedsakelig være ansatt og/eller valgt i et åremål på fire år med mulighet for fornyelse i en periode slik at samme person til sammen kan sitte åtte år. Dette fordi det sammenfaller med valgperioden for rektor og er normal åremåls lengde ved de institusjonene som har ansatt rektor.

Vi mener derfor at § 6-4 første ledd bokstav c i UHL bør beholdes, og gjerne klargjøres slik at det er forankret at ledere normalt sitter på åremål. Vi anser heller ikke at det er denne form for midlertidighet som er utfordrende for sektoren.

I store trekk er vi enige i departementets vurderinger i kapittel 3.3, inkludert generelle betraktninger om utfordringen med midlertidighet i avsnitt 3.3.1. Imidlertid ser vi mangler i drøftingen og lovforslagene. Vi mener viktige grupper av midlertidige er oversett, mens for mye av fokuset rettes mot stillinger som av natur er og skal være midlertidige. Dette synes å bunne i at drøftingen, som i samfunnsdebatten ellers, er at det er en uklarhet rundt hva som legges i "midlertidighet" i UH-sammenheng. Stipendiat- og postdoktorstillinger er av natur tidsbegrensede utdannings- og kvalifiseringsstillinger som følge av høy forskningsaktivitet og utgjør ikke i seg selv et midlertidighetsproblem, ansatte i åremålsstillinger i permisjon fra annen fast stilling er ikke reell midlertidighet, mens "faste eksternt ansatte" må tas med i statistikken selv om de på papiret er fast ansatte.

Særlig savner vi at nettopp gruppen med stilling som "fast eksternt ansatt" ikke er omtalt. Flere hundre forskere i norsk UH-sektor, heriblant mange yngre, er ansatt i det som omtales som "midlertidig fast stilling", en "fast ansettelse" som varer bare så lenge den ansatte lykkes med å skaffe ekstern finansiering til egen lønn, med konstant risiko for oppsigelse selv etter mange års ansettelse. Dette er en gruppe det har vært fokus på i media i senere tid, og vi er skuffet over at ingen tiltak er drøftet eller foreslått for å redusere problemet. Som departementet skriver (kapittel 3.3.1, 5. og 6. avsnitt), er de negative konsekvensene av jobbusikkerhet store både for forskningskvalitet og aller mest for den enkelte forsker, og gjør en forskerkarriere særlig uattraktiv for yngre forskere i etableringsfasen.

De "faste midlertidige" er særlig sårbare for uforutsigbarhet i framtidig forskningsfinansiering eksempelvis fra Forskningsrådet. Et tiltak som er foreslått gjentatte ganger i offentlig debatt, er midlertidig mellomfinansiering fra institusjonene mens nye midler søkes. Om en slik ordning er ønskelig, og hvorvidt det krever lovhjemmel, burde vært drøftet; vi bemerker at strenge begrensninger av institusjonenes oppsparte midler bidrar til å vanskeliggjøre dette.

Postdoktorstillingen

I vårt hørings svar til ny UH-lov (NOU 2020:3) mente vi at «innstramming i bruk av postdoktorstilling kan være positivt, men kan også ha utilsiktede konsekvenser». Dette fordi det kan hindre at postdoktorer opparbeider seg nok kompetanse til å kvalifisere til en førstestilling. For å unngå dette anbefaler vi en åremåls lengde på minimum tre år for en postdoktorstilling.

Akademiet for yngre forskere

En uheldig konsekvens, slik vi leser lovforslaget, er at det legges begrensninger på antall postdoktorperioder ved norske, men ikke utenlandske institusjoner for ansettelse i postdoktorstillinger. Vi risikerer å komme i situasjoner der søkere med én eller flere postdoktorperioder fra utlandet vil være formelt kvalifisert til en postdoktorstilling ved en norsk institusjon, mens en lokal søker som allerede har innehatt en postdoktorstilling, ikke vil være kvalifisert. Det viktigste med postdoktorordningen er at det reelt kvalifiserer til en fast stilling.

En annen konsekvens er at den mer åpne forskerstillingen i enda større grad kan brukes som alternativ til postdoktorstillingen, samtidig som denne stillingen ofte mangler oppgaver innenfor eksempelvis undervisning som kan kvalifisere til faste akademiske stillinger. Vi ser i dag at forskerstillinger allerede brukes som alternativ for å omgå begrensninger ved postdoktorstillingen. AYF vil presisere at for å sikre at postdoktorer og stipendiater har best mulig faglig nettverk og sikre deres representasjon mener vi at det bør lovfestes at alle utdanningsinstitusjoner har en stipendiat- og postdoktororganisasjon, og at disse har en plass i utdanningsinstitusjonens organisasjonsstruktur

AYF mener at institusjonen må legge til rette for at stillinger av midlertidig karakter får de oppgavene som gjør at de reelt kan kvalifisere seg til faste stillinger.

Midlertidig ansettelse i undervisnings- og forskerstilling

Jf. forslaget om at det ikke lenger er lov å utlyse midlertidig dersom man ikke får kvalifiserte til førsteamanuensisstillinger, så er AYF positive til tiltak som kan bidra til å redusere midlertidighet, men vi ønsker å påpeke at den foreslåtte innstrammingen kan ha noen utilsiktede konsekvenser. For det første kan denne typen midlertidige stillinger være en måte å få yngre inn i jobb mens de opparbeider seg undervisningskompetanse. For det andre kan det bli krevende for institusjonene å dekke opp undervisningsbehov dersom regelverket strammes inn på denne måten.

Om å oppheve § 6-6 om særregler for visse typer bistillinger

AYF er imot at §6-6 om bistillinger oppheves. Bistillinger er godt innarbeidet i sektoren i dag, og ofte nødvendig for å tilegne seg blant annet undervisningskompetanse og kompetanse fra andre sektorer som er nødvendig for å kunne kvalifisere seg til førstestillinger. På mange institusjonene er også bistillingene nødvendig for å dekke opp personellbehov. Vi mener det også er uheldig å fjerne såkalte to-er stillinger.

To utilsiktede konsekvenser ved å fjerne bistillingene kan være:

- 1) Forskere som har midlertidig ansettelse i sin 100% stilling som ikke opparbeider seg nødvendig kompetanse for å kvalifisere for fast ansettelse. Dette bidrar til at flere forblir midlertidig ansatt eller at de forlater en forskerkarriere.
- 2) Mangel på bistillinger gjør at man må ansette flere. Dette er da ofte stillinger som blir besatt av midlertidige ansatte.

Kap 4: Nedleggelse

Akademiet for yngre forskere

AYF er en sterk og prinsipiell motstander mot at regjeringen kan overprøve vedtak fattet i styret til institusjonene. Vi mener at institusjonenes autonomi og selvråderett må være suverene og ikke overprøvbare av myndighetene. Dette er også en grunnleggende del av den akademiske friheten.

Vi anser lovforslaget: «...nedleggelse av studiesteder og avvikling av sentrale profesjonsfag med stor regional betydning skal avgjøres av Kongen i statsråd, se forslaget til § 9-2 fjerde ledd» er bekymringsverdig siden det bryter med det grunnleggende prinsippet om at institusjonene skal være autonome og at styret er institusjonens høyeste organ. Vi er bekymret for at når man først har vedtatt at regjeringen i enkelte anledninger kan overprøve styret, kan dette overføres til andre deler av styringen i UH-sektoren.

Vi har forståelse for departementets vurdering om nedleggelse av enkelte studiesteder har stor regional betydning på enkelte steder. Likevel er ofte nedleggelse en del av en større strategisk vurdering for å sikre at institusjonen tilbyr best mulig utdanning og forskning til flest mulig, og skape best mulig arbeids- og forskningsmiljøer, ut ifra de ressursene de har til rådighet.

Kap 6: Opptak

AYF synes det er positivt at regjeringen foreslår å «ta inn en ny lovhjemmel for forskriftsbestemmelser om positiv særbehandling, se forslaget til § 3-7 andre ledd». I høringsvaret til NOU 2020:3 - Ny lov om universiteter og høyskoler (levert 5. juni 2020), var AYF kritisk til forslaget om å fjerne kjønnspoeng. At søkermassen til en stilling inneholder kvalifiserte søkere av begge kjønn er et avgjørende premiss for å kunne ansette fra det underrepresenterte kjønn. Av samme grunn er AYF også positiv til at særbehandling ikke begrenses til å bare gjelde kjønn.

Opptaksutvalget er midt i en prosess med å evaluere opptakssystemet til høyere utdanning, et arbeid som skal være ferdig 1. desember 2022. AYF mener tiden er moden for å ta en ny, helhetlig vurdering av poengberegningssystemet for høyere utdanning, der også kjønnspoeng inngår, men ser ingen grunn til å forhaste en prosess om lovendring knyttet til positiv særbehandling.

AYF støtter Departementets forslag om en presisering, heller enn en endring, av dagens regler om positiv særbehandling.

AYF har ingen synspunkter på Departementets ytterligere forslag om lovendringer knyttet til opptak.

Kap 7: Språk

Vi mener at dagens lovverk ivaretar institusjonenes ansvar for å sikre at norsk er et av fagspråkene, og det primære undervisningsspråket. AYF støtter forslaget om “[å] ta inn i loven at institusjoner som har et særlig ansvar for samisk forskning og høyere utdanning, har ansvar for vedlikehold og videreutvikling av samisk fagspråk”

Likevel bør dette være opp til hver enkelt institusjon og ikke detaljstyres fra politisk ledelse siden det er stor variasjon mellom institusjonene i omfanget av samisk som fagspråk.

Akademiet for yngre forskere

Til forslaget om «innføre en hjemmel for å kunne fastsette nærmere krav i forskrift til norsk og samisk som fagspråk...» anbefaler vi at denne hjemmelen ikke innføres. Dette fordi vi mener at lovverket sikrer nødvendige krav til institusjonene for at de ivaretar norsk som fagspråk godt i dag. Samtidig kan en slik hjemmel med formål om å regulere språk i forskning og publisering kunne gripe inn i forskernes akademiske frihet. AYF mener det er problematisk dersom det gis en lovhjemmel som kan åpne for sterkere politisk styring av vitenskapelig praksis.

Siden norsk skal være fagspråk forutsetter dette bedre språkopplæring av utenlandske ansatte. Vi vil her vise til vårt høringssvar til NOU 2020:3 hvor vi mener at det bør lovfestes en rett til gratis norskopplæring for fremmedspråklige ansatte, da dette vil bidra til inkludering og styrke norsk som fagspråk. Der utenlandske søkere ansettes med forbehold om at de lærer seg norsk i løpet av en gitt tidsperiode, er det viktig at dette følges opp av institusjonen.

AYFs hovedanbefalinger er:

- Kap. 3: AYF mener at flere viktige grupper er utelatt i departementets vurdering av midlertidighet, da spesielt «Faste eksternt ansatt» også kalt «faste midlertidig».
- Kap. 3: AYF mener at §6-4 første ledd bokstav c i UHL beholdes. Dette siden dekaner, instituttledere og andre ansatte av ledende karakter bør være ansatt i åremål på normalt 4 år med mulighet for maksimalt to perioder på til sammen 8 år.
- Kap. 3: AYF mener at §6.6 om særregler for visse type bistillinger derfor beholdes siden bistillinger og toer-stillinger er viktige fordi de bidrar til at forskere opparbeider kompetanse og de dekker inn personellbehov ved institusjonene. §6.6 om særregler for visse type bistillinger bør derfor beholdes.
- Kap. 3: AYF mener at postdoktor- og midlertidige forskerstillinger bør gi mulighet for at de reelt kvalifiserer til faste stillinger, blant annet gis mulighet til undervisningsoppgaver, pedagogiske kurs og tilstrekkelig forskningstid.
- Kap. 3: AYF mener at minimum åremåls lengde for en postdoktorstilling bør være på 3 år.
- Kap. 4: AYF mener at Lovforslaget om at regjeringen kan overprøve styrets beslutning ved nedleggelse av studiested og avvikling av sentrale profesjonsfag med stor regional betydning bør avvises siden det bryter med et grunnleggende prinsipp om akademisk frihet og utfordrer institusjonens lovfestede rett til selvstyre og autonomi
- Kap. 6: AYF støtter Departementets forslag om en presisering, heller enn en endring, av dagens regler om positiv særbehandling. AYF er også positive til at særbehandling ikke begrenses til å bare gjelde kjønn.
- Kap. 7: AYF støtter oppunder forslaget om å sikre samisk som fagspråk, men fraråder forslaget om å innføre en hjemmel for å kunne fastsette nærmere krav i forskrift til norsk og samisk som fagspråk.